

Élethosszig tartó játék

Dr. Györgyi Erzsébet Ph.D, gyorgyie36@t-online.hu

Kiss Áron Magyar Játék Társaság

A játék a gyermek „munkája”, amely által lépésről lépésre jut el a cselekvő, alkotó, társadalomba beilleszkedni képes, harmonikus emberré válásig, a felnőtt számára is szabad akaratból végzett, örömet hozó tevékenység. A pedagógusok jól ismerik a különböző játékdefiníciókat, amelyek a játék – „királyi út” – különböző fontos jellemvonásait hangsúlyozzák, amelyek együttesen rajzolják ki a játék mérhetetlenül gazdag világát. Fontosságának felismerését jelzi, hogy a gyermek játékhoz való jogával a Gyermek Jogairól szóló Egyezmény – amelyet 1989. november 20-án New Yorkban elfogadott az ENSZ Közgyűlése és a Magyar Országgyűlés 1991-ben ratifikált, majd az ugyanazon évi LXIV. törvénnyel kihirdetett – 31. Cikkében foglalkozik. Egyesületünk – a Kiss Áron Magyar Játék Társaság – felismerve a játéknak „a nem létfontosságú tevékenységek” között elfoglalt kitüntetett szerepét, tűzte ki céljául a játékkultúra értékeinek sokoldalú képviselését.

Az 1987-ben alakult, huszonegy éve működő egyesület, amelynek feladata – Alapszabálya értelmében – a választott névadó: Kiss Áron – a magyar gyermekjátékok első gyűjteménybe rendezője, jeles, példaadó életművet maga mögött hagyó pedagógus (1845-1908) – munkásságához méltóan társadalmi összefogást és fórumot biztosítani a játékokkal, a játéssal foglalkozó, legkülönbözőbb területeken működő szakembereknek és intézményeknek, – a magyar és magyarországi játékkultúra értékeinek felkutatása, őrzése, széleskörű terjesztése és korszerű továbbfejlesztése, a témakörrel foglalkozók szellemi, gyakorlati és módszertani támogatása, – a humánus jellemvonások, a kreatív készségek, a társadalmi, nemzeti önismeret fejlesztését szolgáló és a családi nevelést segítő játékok kidolgozásának elősegítése, azok bemutatása és elterjesztése, – a játékkultúrával foglalkozó szaktudományoknak, a játéknak az *oktatás* és a közművelődés terén való alkalmazása eredményeinek, valamint a játékfejlesztés során létrejött szellemi és tárgyi alkotásoknak, újszerű törekvéseknek népszerűsítése.

Az egyesület 800 főt meghaladó tagságát – amelyek között játéktörténészek, -gyűjtők, muzeológusok, játékalkotók: iparművészek, népi iparművészek, kézművesek, játékgyártók, játékkereskedők, továbbá pszichológusok, pedagógusok az óvodapedagógustól a tanítón keresztül a tanárig találhatók a nem hivatásosként, játékbarátként az egyesülethez kapcsolódókon kívül – 2000 óta Forgó című évnegyedes lapja, 2002 óta honlapja útján tájékoztatja a játék világának eseményeiről. Ösztönzi és elősegíti a játékkal kapcsolatos tudományos kutatást és a kutatások eredményeinek terjesztését, népszerűsítését. Gyermekek számára szervezett játékprogramjai, játékszer készítőknak rendezett képzései, tájékoztatásai mellett – amelyek közül kiemelkednek babakészítést tanító tanfolyamai – együttműködik játékmúzeumokkal, múzeumi játékgyűjteményekkel, ezeket népszerűsíti, illetve velük közös programokat szervez. Konferenciák sorát rendezte, játékkészítési pályázatok szervezésében vesz részt, játék értékesítési alkalmakat, kiállításokat szervez. Információkat közvetít, szakvéleményeket, szaktanácsokat ad és mindenképp felett hasznos kapcsolatok elősegítésén, létrehozásán fáradozik – olyan gyümölcsöző kapcsolatok létrejöttén, amelyek nélküle aligha valósultak volna meg. Kapcsolatot tart fenn a játék jelentős nemzetközi szervezeteivel, az *International Council for Childrens Play*-vel (a Gyermeki Játék Nemzetközi Tanácsa), a *Global Doll Society*-vel (Globális Baba Társaság) és a *Children's Right to Play*-vel (A Gyermek joga a Játékhoz), azok munkájában lehetőség szerint részt vesz. A közelmúltban vette fel Társaságunk a kapcsolatot a Visegrádi Országok játékszaktörzőivel, további

kapcsolatokat ápolunk a világban különböző, játékkal foglalkozó múzeumokkal és tudományos intézményekkel, kutatókkal.

„A játék királyi út” – és deklarált gyermeki jog – amely a gyermeket a számára legkellemesebb, leghatásosabb örömteli módon vezeti rá a tevékenységre, alakítja a környező valósággal való kedvező kapcsolatát, örömet szerez, fejleszt, és szocializál. Kívánatos, hogy a kisgyermekkoron túlmenően a teljes gyermekkort és ifjúkort végigkísérje. Szerepe azonban ezzel nem fejeződik be, az életút teljes folyamán annak örömforrása, energiatartaléka lehet. E felismerésnek megfelelően a Kiss Áron Magyar Játék Társaság – látva a társadalom életének felgyorsult átalakulása előtti időszakra jellemző, önszerveződő gyermekcsoportok spontán játéktevékenységének visszaszorulását az életmód radikális megváltozása folytán – törekszik felhalmozott tudásával és tapasztalatával az óvodai játék pozíciójának erősítésére, az iskolai játék térhódításának segítésére, amellet, hogy minden korosztály játékkultúrájának szolgálatát vállalja, beleértve az idős generáció hagyományörző-átadó tevékenységét, illetve az idősek számára is „életet az éveknek” adó játékos tevékenységeket. Meggyőződése, hogy a játék, a játszás az iskola jelenkorban megsokasodott gondjainak terhe alól való szabadulás „menekülő útvonala” is lehet sok esetben, mint az ismeretelsajátítás belülről motivált, örömteli módja, amely hozzájárulhat az iskolai szellem humanizálásához, a tanulók – és a pedagógusok – egymás iránti kölcsönös tiszteletének fejlesztéséhez, a tanulók erkölcsi tudatának és tartásának – a „fair play” követelményének elsajátítása révén – megszilárdításához, a játék örömszerző funkciója által lelki egészségük fenntartásához és megerősítéséhez. Óriási lehetőséget lát a játék és a játékos módszerek alkalmazásában a hátrányokkal induló gyermekek felzárkóztatásában. Végző soron mindez által a jelen gyermektársadalmán kívül a jövő társadalmának harmonikusabb életéhez járulhat hozzá.

Társaságunk szoros kapcsolatot tart a játékmúzeumokkal és -gyűjteményekkel, mint a játék fő intézményeivel. Az 1981-ben alakult Szókraténusz Játékmúzeum és Műhely – amelynek kézműves játékprogramjain generációk nevelkedtek – mellett épp tíz éve nyílt meg a Székesfehérvári Babaház Moskovszky Gyűjtemény, az ország második állandó nagyszabású játékkiallítása, amelynek fenntartóival együttműködve évente tudományos konferenciát rendezünk, melyben a játékmúzeológia kérdéseit beszéljük meg, ösztönözzük és elősegítjük a további múzeumok játékkiallításait és játékos gyermekprogramjait. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum idei Hetedhét Játék Évének is együttműködői vagyunk. *Fő törekvéseink közé tartozik, hogy Budapesten végre Gyermek- és Játék Múzeum létesüljön, mert Budapestenk nincs játék- és gyermekmúzeuma!*

Európának számos, nem csak nagy városában működik játék- és gyermekmúzeum (Spielzeugmuseum, Toy Museum, Kindermuseum, Museum of Childhood), ezek gyűjtik és bemutatják a múlt gyermekkultúrájának emlékeit, amelyek között számos el nem évülő érték lelhető fel. Ugyanezek alkalmasak arra, hogy a jelenkor játékkultúrájának is ösztönzői, szervezői legyenek. A játék- és gyermekmúzeum alkalmas a jelenkor játékkultúrájának, gyermekvilága jellegzetességeinek bemutatására is, amely mintegy tükröt állíthat a szemlélő ifjúság elé. Több hazai múzeum rendelkezik játékgyűjteménnyel, de ezeknek darabjai ritkán kerülnek kiállításra, főleg raktárban rejlenek. Tiszteletreméltó kivétel a Néprajzi Múzeum, melynek állandó kiállításában egy kis teremben a régi falusi gyermekkor és a parasztgyermekek saját barkácsolású játékszerei érzékeltetik azt az élethelyzetet, amelyben a gyermeknek ahhoz, hogy játékszere lehessen, el kellett lennie a készítmény forrásait a nagyobbaktól és saját kezűleg elkészítenie. Az Óbudai Múzeum számára – amelynek pedig jogosultsága lenne budapesti játékgyűjtemény létrehozására és annak kiállítására – jelen állapotában is jelentős játékgyűjteményének bemutatásához egyetlen szoba – nem is terem – áll csak rendelkezésére.

Ha megvalósulhatna, a budapesti Gyermek és Játék Múzeum, a gyermekkultúra, a gyermekek művészi tevékenysége központja lehetne. Magában foglalhatna köz- és

magántulajdonban lévő értékes gyűjteményeket a múlt játékaiból és itt mutatkozhatnak be a jelenkori játékalkotók: iparművészek, kézművesek, játékgyártók új, figyelemre méltó játékszereikkel. De ugyancsak alkalmas lenne a gyermekek alkotásainak: művészeti alkotásaiknak és az általuk kitalált játékszereknek bemutatására, sőt, utóbbiak kipróbálására. Helyszíne lehetne a gyermekek rendszeres játékának, alkotó, kreatív tevékenységének a művészet bármely ágában. Szellemi háttérét képezné a szakterület könyvtára és archívuma, központjává válhatna az erre vonatkozó tudományos kutatásoknak.

Miközben felnőttekként, különböző területek szakembereként törekszünk a gyermekek kultúrájának alakítására, gazdagítására, gyermekeink kialakítják saját kultúrájukat abból az „anyagból”, ami rendelkezésükre áll, amihez hozzájutnak, illetve amit abból kiválasztanak. Hogy ezt napjainkban alaposan befolyásolja a média, a reklám, aligha kétséges. Vajon ismerjük-e ezt a kultúrát? Hermann Bausinger, a nagy német etnológus a Német Néprajz 25. Kongresszusán 1985-ben élesen megkülönböztette a gyermekek saját kultúráját a felnőttek által az ő számukra felkínált kultúrától (Kultur der Kinder, Kultur für Kinder). A gyermekek saját összeállítású kultúrája – amely magában foglal értékrendet, preferenciákat, választásokat, szokásokat, jellegzetes tevékenységeket, jó esetben játékokat – is kutatást érdemelne, sőt az után kiált, hogy ne csak attól kezdve váljon érdeklődés tárgyává, amikor a társadalom normáit szélsőségesen sértő cselekedetek sarjadnak netalán belőle.

A gyermekkultúra fent leírt intézményére soha nem volt ennyire szükség, mint ma, amikor a játszás háttérbe szorul. A játéktevékenység ismeretének, lehetőségének, örömeinek s – tegyük hozzá – rangjának hiánya pótolhatatlan értékétől fosztja meg a gyermekeket és a serdülőket. Sok gyermek számára az iskolába lépés véget vet a rendszeres játéknak és sok tizenéves számára a játszás már rangon aluli tevékenységnek tűnik. A játék örömeinek és társas kapcsolatokat alakító, szabályozó hatásának hiánya megbosszulja magát, háttérbe szorulása miatt is terjedhet az örömpótló droghasználat a gyermekek között. Grastyán Endre neurobiológus szavaival: „A játék olyan drog, amelyet nem követ másnaposság,” és ezt a bölcs megállapítást a mind fiatalabb korban elkezdődő droghasználat problémáinak sűrű emlegetése mellett napjainkban nem szokás idézni.

Hazánkban a gyermekek különböző jogainak védelme az állampolgári jogok országgyűlési biztosára hárul. Csupán az oktatáshoz fűződő jogaik számára lehet segítségükre az oktatási jogok biztosja. Évek óta számosan hangsúlyozzák a gyermeki jogok ombudsmanja intézménye megalapításának szükségességét, legutóbb maga az állampolgári jogok biztosja, Szabó Máté. Ha lenne ilyen, bizonyára kiterjedne a figyelme a dolgozatunk elején említett 31. cikkre is...

Társaságunk szívesen áll rendelkezésére iskoláknak, óvodáknak, a nevelés terén tevékeny szakembereknek, bármilyen életkorú játszani kívánóknak játékszerek, játékprogramok, játékkal kapcsolatos tudományos és gyakorlati információk terén. Szívesen várjuk a játék „királyi út” jelentőségét felismerő pedagógusokat, játékbarátokat tagjaink sorába, szeretnénk tapasztalataikkal gazdagodni, felkínáljuk számukra eredményeinket, ismereteinket, kapcsolatrendszerünket. Reméljük közös erőfeszítéssel a játék- és gyermekkultúra intézményének megvalósulását és – főleg – a gyermekkultúra gazdagodását és gyermekeink, unokáink boldogabb, harmonikusabb életét.

www.kamjt.hu

Kiss Áron Magyar Játék Társaság
1033 Budapest, Fő tér 1. Óbudai Múzeum
Tel.: 439 0292, e-mail: kamjatek@invitel.hu